

Европейска комисия

Fact Sheet

ПОДХОДЪТ „ЛИДЕР“

ОСНОВНО РЪКОВОДСТВО

ПОДХОДЪТ „ЛИДЕР“

ОСНОВНО РЪКОВОДСТВО

Europe Direct е услуга, чрез която можете да намерите отговори на въпросите ви, свързани с Европейския съюз.

Безплатен телефон (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Някои мобилни оператори не предоставят достъп до телефони, започващи с 00 800, или разговорите с тях са платени.

Настоящият текст е публикуван единствено с информационна цел и няма правнообвързващ характер.

Европейската комисия притежава авторските права върху снимките, освен ако не е посочено друго.

Повече допълнителна информация за Европейския съюз може да се намери в Интернет. Достъпът до нея е осигурен чрез сървъра Europa (<http://europa.eu>).

В края на настоящото издание ще намерите неговите каталожни данни.

Люксембург – Служба за официални публикации на Европейските общности, 2006 г.

ISBN 92-79-02039-0

© Европейски общности, 2006 г.

Възпроизвеждането е разрешено при позоваване на оригинала.

Отпечатано в Белгия

ОТПЕЧАТАНО НА БЯЛА БЕЗХЛОРНА ХАРТИЯ

Подходът „Лидер“ — основно ръководство

Цел на брошурата

Тази брошура описва подхода „Лидер“ и обяснява как той може да помогне за развитието на населените места в селските райони. Тя също така дава основна информация за това как подходът трябва да бъде въведен на местно равнище като неотделима част от политиката за развитие на селските райони на Европейския съюз (ЕС).

Брошурата включва:

- описание на понятието „Лидер“;
- основните характеристики на подхода „Лидер“;
- основно обяснение за това как подходът „Лидер“ функционира в реални условия;
- основни лица за контакт за допълнителна информация.

Брошурата е предназначена за всички заинтересовани страни в селските райони, които имат интерес да установят или да участват в местни инициативи за развитие на селските райони. Това могат да бъдат администратори на национално, регионално или местно равнище или други активни действащи лица в селските райони — всички те имат възможност да вземат участие в „Лидер“.

Нашата цел е да обясним на лицата, вземащи решения, и на органите по програми, особено на новите и бъдещите държави-членки, какво е подходът „Лидер“ и как да се въведе на практика. Ние също целим да покажем на общностите в селските райони в ЕС, че подходът „Лидер“ може да им предостави възможност да предприемат инициативата и да участват активно в програмите за развитие на селските райони в тяхната местна област (и да се възползват от финансовата помощ, която се предоставя по програмите).

Тази брошура е замислена като въвеждащо, лесно за четене ръководство. Той не разглежда всички страни от историята на инициативата „Лидер“, нито правилата и административните процедури, свързани с нея. Информация по тези въпроси може да бъде намерена другаде (информация за контакти е предоставена и тук).

Съдържание

1.	Какво представлява подходът „Лидер“ за развитие на селските райони?	5
2.	Седемте основни характеристики на подхода „Лидер“	8
3.	Въвеждане на подхода „Лидер“ на местно равнище	16
4.	Подходът „Лидер“ в бъдеще: интегриран метод	18
5.	Контакти за допълнителна информация	19
6.	Примери за конкретни приложения на подхода „Лидер“	21

1. Какво представлява подходът „Лидер“ за развитие на селските райони?

Политиката за развитие на селските райони е част от Общата селскостопанска политика (ОСП) с нарастващо значение. Тя поощрява устойчивото развитие в селските райони на Европа, като е насочена към икономически, социални и екологични проблеми. Повече от половината от населението на ЕС живее в селски райони, които обхващат 90% от територията на ЕС (1). „Лидер“ е новаторски подход в рамките на политиката на ЕС за развитие на селските райони.

Абревиатурата „Лидер“ означава „Връзки между дейностите за развитие на селските райони“ (2). Както подсказва наименованието, това е по-скоро метод за мобилизиране и подпомагане на развитието на селските райони в местните селски общности, отколкото определена серия от мерки, които трябва да се приложат. Опитът показва, че „Лидер“ може в действителност да промени всекидневния живот на хората от селските райони. Този подход може да играе важна роля за насърчаването на новаторски решения на стари и нови проблеми в селските райони и да се превърне в своеобразна „лаборатория“ за развиване на местни способности и за изпробване на нови начини за задоволяване на нуждите на общностите в селските райони. Подходът донесе ценни резултати в много селски райони в петнадесетте държави-членки на ЕС (3) и може да изиграе значителна роля в подпомагането на селските райони в новите и бъдещите държави-членки на ЕС в адаптирането им към променящите се реалности на днешния ден.

От началото си през 1991 г. „Лидер“ предостави на общностите в селските райони на ЕС инструменти за заемане на активна роля в изграждането на собственото им бъдеще. Той се разви във времето заедно с останалата част на ОСП. Информация, събрана от оценки и от местните заинтересовани страни, показва, че подходът „Лидер“ е инструмент, който работи добре в различни условия и видове райони, като по този начин приспособява воденето на политика в селските райони към огромните различия в нуждите на селските райони. Поради всички тези причини той се е превърнал в неотделима част от политиката за развитие на селските

райони. Като насърчава местното участие в планирането и осъществяването на стратегиите за устойчиво развитие, подходът „Лидер“ може да се окаже ценен инструмент за бъдещата политика на селските райони.

За програмния период 2007—2013 г. „Лидер“ няма да продължава да бъде отделна програма, а ще бъде интегриран (ще се влее в основния поток) във всички национални/регионални програми за развитие на селските райони. Това ще открие нови възможности за прилагането на подхода „Лидер“ в много по-широк мащаб и сред много по-голяма област от дейности за развитие на селските райони, отколкото преди.

„Лидер“ насърчава селските райони да търсят нови начини да станат или останат конкурентоспособни, да използват максимално своите ресурси и да преодолеят предизвикателствата, пред които са изправени, като застаряващо население, ниско качество на предоставяне на услуги или липса на възможности за трудова заетост. По този начин „Лидер“ допринася за подобряване на качеството на живот в селските райони за семействата на фермерите и по-широкото население в селските райони. Използва се холистичен метод за решаване на проблемите в селските райони. Методът приема, например, че конкурентоспособността в производството на храни, запазването на чиста околна среда и създаването на възможности за работа на местното население са взаимоподдържащи се аспекти от живота в селските райони, изискващи специфични умения, подходящи технологии и услуги, които трябва да бъдат решени като един цялостен пакет и с подходящи политически мерки.

От началото си през 1991 г. инициативата „Лидер“ работи за предоставянето на селските общности в ЕС на метод за насърчаване на местните партньори за управление на бъдещото развитие на техния район. Подходът „Лидер“ привлече огромен интерес в рамките на ЕС и извън него. Той беше приложен от страни извън собствения му кръг на бенефициери. Интересът, предизвикан от „Лидер“, в някои случаи повлия върху националните, регионалните и местните администрации и политики с възможностите си да се справя с проблемите на развитието чрез нови форми на партньорство и свързващи дейности.

„Лидер“ допълва други европейски и национални програми. Например дейностите по „Лидер“ могат да активизират и мобилизират местните ресурси чрез подпомагане на предварителни проекти за развитие (като диагностични изследвания и изследвания за изпълнимост или създаване на местни умения), които ще подобрят възможността на тези райони за достъп и използване не само на фондовете „Лидер“, но също и на други ресурси за финансиране на тяхното развитие (например

(1) В ЕС от 25 държави-членки (ЕС-25)

(2) На френски език „*Liaison entre actions de développement rural*“

(3) ЁС от 15 държави-членки преди разширяването до 25 държави-членки през месец май 2004 г.

на по-обща европейски и национални програми за регионално развитие и развитие на селските райони). „Лидер“ също така подпомага сектори и бенефициери, които често не получават подкрепа или получават само частична подкрепа по други програми, които действат в селските райони, като културни дейности, подобряване на природната среда, рехабилитация на архитектурните забележителности и сгради, селския туризъм, подобряване на връзките между производителите и консуматорите и т.н.

„Лидер“ насърчава социално-икономическите партньори да работят заедно, да предоставят продукти и услуги, които произвеждат максимална добавена стойност в техния местен район.

Кратка история на „Лидер“

Лидер“ започна през 1991 г. с цел подобряване на потенциала за развитие на селските райони, като се разчита на местната инициатива и умения, като се подпомага придобиването на ноу-хау върху цялостното местно развитие и разпространението на това ноу-хау в други селски райони.

а) „Лидер“ е част от генералната политика за развитие на селските райони на ЕС

Целите на „Лидер“ съответстват на целите на Общата политика на ЕС за развитие на селските райони. Променящата се Обща селскостопанска политика (ОСП) взима под внимание разнообразието на селските райони и местности, богатите местни идентичности и нарастващото значение, което обществото отдава на високото качество на околната среда. Тези характеристики се смятат за основни предимства на селските райони на ЕС.

б) Историята на „Лидер“

Различните подходи за развитие на селските райони, които са били опитвани преди началото на деветдесетте години на XX век, са били типично секторни, насочени основно към фермери и целящи насърчаването на структурните промени в селското стопанство. Те са използвали подход „отгоре надолу“ със схеми за подпомагане, решавани на национално или регионално равнище. Местните действащи лица не винаги са били насърчавани да придобият уменията, които са им нужни, за да се превърнат в строители на бъдещето на собствените си райони.

Подходът, основаващ се на местно равнище и на метода „отдолу нагоре“, включващ местните общности и добавящ стойност към местните ресурси, постепенно започна да добива популярност като нов начин за създаване на работни места и нов бизнес в селските райони. „Лидер“ започна като експеримент за събиране заедно, на местно равнище, на различни проекти и идеи, заинтересовани страни и ресурси. Той се оказа идеален инструмент за изпробване на това как да се разширяват възможностите за селските райони.

Делът от територията на ЕС, в която подходът „Лидер“ се прилага, броят на групите „Лидер“ и нивото на финансиране, предоставено на подходи от типа „Лидер“, са нараснали значително от началото на „Лидер“ през 1991 г.

в) Политически контекст: от пилотна инициатива до основна политика

В политическо отношение „Лидер“ беше основан като „Инициатива на общността“, финансирана от структурните фондове на ЕС. Досега има три поколения „Лидер“: „Лидер I“ (1991—1993 г.), „Лидер II“ (1994—1999 г.) и „Лидер+“ (2000—2006 г.). През това време държавите-членки и регионите подкрепяха програмите „Лидер“ само с отделно финансиране, разграничено на равнище Европейски съюз.

От 2007 г. нататък подходът „Лидер“ ще бъде интегриран („ще се превърне в част от основната политика“) в рамките на Общата политика за развитие на селските райони на ЕС. Това означава, че „Лидер“ ще бъде включен в общите национални и регионални програми за развитие на селските райони, финансирани от ЕС, заедно с редица

други видове оси за развитие на селските райони. Финансирането за оста „Лидер“ от 2007 г. ще идва от общите финансови трансфери, получавани от всяка държава-членка, от ЕС по новия Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) за подпомагане на развитието на селските райони.

Инициативи „Лидер“	Брой местни инициативни групи	Обхваната площ	Финансиране от ЕС
„Лидер I“	217	367 000 km ²	442 милиона EUR
„Лидер II“	906	1 375 144 km ²	1 755 милиона EUR
„Лидер+“	893	1 577 386 km ²	2 105,1 милиона EUR

2. Седемте основни характеристики на подхода „Лидер“

Понятието „Лидер“

Основната идея на подхода „Лидер“ се основава на разбирането, че поради разнообразието на селските райони в Европа стратегиите за развитие са много по-ефективни и ефикасни, ако се решават и прилагат на местно равнище от местните участници, придружени от

ясни и прозрачни процедури, подпомагане от съответните обществени администрации и необходимата техническа помощ за разпространение на добрите практики.

Разликата между „Лидер“ и други по-традиционни политически мерки за развитие на селските райони се състои в това, че „Лидер“ посочва как да се действа, а не какво да се направи. Седем основни характеристики обобщават подхода „Лидер“. Тук те са описани отделно, но е важно да се разглеждат като един общ комплект с инструменти. Всяка характеристика допълва и си взаимодейства позитивно с останалите по време на целия процес на прилагане с дългосрочен ефект върху динамиката на селските райони и техните възможности за решаване на собствените им проблеми.

Характерна черта 1 Стратегии за местно развитие според района

Подходът, основан върху района, обхваща малка, хомогенна, социално свързана територия, често характеризирани от общи традиции, местна идентичност, чувство за принадлежност или общи нужди и очаквания, като целеви район за осъществяване на дадена политика. Съществуването на такъв район като референция улеснява опознаването на местните силни и слаби страни, заплахи и възможности, вътрешен потенциал, както и идентифицирането на основните

проблеми, забавящи устойчивото развитие. „Основащ се на района“ означава местен.

Възможно е този подход да работи по-добре от други подходи, защото позволява дейностите да бъдат проектирани по-прецизно, за да отговарят на реалните нужди и на местните конкурентни предимства. Избраният район трябва да има достатъчна кохерентност и критична маса по отношение на човешки, финансови и икономически ресурси за поддържане на жизнена местна стратегия за развитие. Не е нужно той да отговаря на предварително дефинирани административни граници.

Подход, основан на „местния район“

Дефиницията „местен район“ не е универсална или статична. Напротив, тя се развива и променя с общите икономически и социални промени, ролята на селското стопанство, управлението на земите и грижите за околната среда и общите възприятия за селските райони.

Характерна черта 2 Подход „отдолу нагоре“

Подходът „отдолу нагоре“ означава, че местните действащи лица участват във вземането на решения за стратегията и избора на приоритети, които да бъдат следвани в местната им област. Опитът показва, че подходът „отдолу нагоре“ не бива да бъде смятан за алтернатива или да се противопоставя на подходите „отгоре надолу“ от националните и/или регионалните органи, а по-скоро като подход, който да се комбинира и взаимодейства с тях, за да се постигнат по-добри общи резултати.

От седемте характерни черти на „Лидер“ най-отличителната е подходът „отдолу нагоре“. Политиките за селските райони, които следват този подход, трябва да бъдат проектирани и въведени по-начин, който е най-подходящ за нуждите на общността, която обслужват. Един от начините да се осигури това е да се поканят местните заинтересовани лица да подемат инициативата и да вземат участие. Това е вярно както за ЕС с 15 държави-членки, така и за ЕС с 25 държави-членки, но е също

толкова важно за страни, които се стремят към членство в ЕС, в които има много структурни проблеми в селското стопанство и много възможности за подобряване на качеството на живота в селските райони.

Включването на местните действащи лица означава населението като цяло, групи с икономически и социални интереси и представителни обществени и частни институции. Създаването на капацитет е основна част от подхода „отдолу нагоре“, който включва:

- повишаване на съзнанието, обучение, участие и мобилизация на местното население за идентифициране на силните и слабите страни на района (анализ);
- участие на различни групи по интереси за създаване на стратегия за местно развитие;
- създаване на ясни критерии за избор на местно равнище на подходящи действия (проекти) за осъществяване на стратегията.

Участието не трябва да се ограничава само да началната фаза, но трябва да продължава по време на целия процес на въвеждане, като допринася за стратегията, осъществяването на избраните проекти и критичната преоценка и поуки за бъдещето. Съществува също така и важният въпрос за прозрачността, на която следва да се обърне внимание при процедурите за мобилизация и консултации, за да се постигне консенсус чрез диалог и преговори между участващите действащи лица.

Характерна черта 3 Публично-частно партньорство: местните инициативни групи (МИГ)

Установяването на местни партньорства, познато под името „Местни инициативни групи“, е оригинална и важна черта от подхода „Лидер“. МИГ имат за цел да идентифицират и осъществят стратегията за местно развитие, като вземат решения за разпределянето на финансовите ресурси и управлението им. Вероятно е МИГ да бъдат ефективни в стимулирането на устойчивото развитие, защото те:

- събират и комбинират наличните човешки и финансови ресурси от обществения сектор, частния сектор, гражданския и доброволческия сектор;
- обединяват местните действащи лица около колективни проекти и мултисекторни дейности, за да постигнат синергии, обща собственост и критичната маса, необходима за подобряване на икономическата конкурентоспособност на района;
- да засилят диалога и сътрудничеството между различните действащи лица в селските райони, които често имат ограничен опит в работата си заедно, чрез намаляване на потенциалните

конфликти и улесняване на договаряне на решенията чрез консултации и дискусии;

- улесняване, чрез взаимодействието между различните партньори, на процесите на адаптация и промяна в земеделския сектор (например качествени продукти, хранителни вериги), интегрирането на грижите за околната среда, диверсификацията на икономиката на селските райони и на качеството на живот.

МИГ трябва да обединяват партньорите от обществения и частния сектор, да бъдат добре балансирани и представителни за съществуващите местни групи по интереси, произлезли от различните социално-икономически сектори в района. На равнище вземане на решения частните партньори и асоциации трябва да съставляват поне 50 % от местното партньорство.

МИГ могат да бъдат създадени *ad hoc*, за да получат достъп да финансиране по програмата „Лидер“, или да бъдат основани на върху предварително създадени партньорства. Съставени от екип от професионалисти и органи за вземане на решения, МИГ представлява модел на организация, която може да повлияе върху осъществяването на политики по позитивен начин. Опитът показва, че няколко вида МИГ се развиха от тези общи

характеристики като резултат от различните форми на регионална, национална, политическа и институционална организация, а също и с различни равнища на автономност, що се отнася до одобрението на проектите и управление на финансирането. С повишаване на осведомеността за подхода „Лидер“ ролята и отговорността на МИГ се развива във времето в някои държави-членки.

МИГ решават насоките и съдържанието на стратегията за местно развитие и вземат решения за различните проекти, които трябва да се финансират. Реалните плащания често се извършват от разплащателен орган, който се занимава с публично финансиране, а не от самите МИГ, на базата на избора на проекти, направен от МИГ.

Действащите лица в селските райони, които са най-активни в местните инициативи, са:

- професионални организации и съюзи (представляващи фермерите; професионалисти, които не са фермери, и микрофирми);
- търговски асоциации;
- граждани, жители и техните местни организации;
- местни политически представители;
- екологични асоциации;
- доставчици на културни и обществени услуги, включително медиите;
- женски асоциации;
- млади хора.

Местната инициативна група

От местната група се очаква да:

- събере заедно съответните заинтересовани групи в района около един общ проект;
- да има автономност на вземане на решенията и възможността да отправи нов поглед към местните ресурси;
- да свърже различните мерки;
- да бъде способна да се възползва от възможностите, предоставени от местния сбор от ресурси;
- да бъде отворена към новаторски идеи;
- да бъде способна да свърже и интегрира отделни секторни подходи.

На местните инициативни групи е делегирана отговорността да поемат голяма част от управленските отговорности (например задачите по избор на проекти, плащане, мониторинг, контрол и оценяване) по отношение на индивидуалните действия. Все пак нивото на автономност на МИГ може да се различава значително в зависимост от специфичния начин на организация и институционален контекст на държавите-членки. Глобалните субсидии са най-популярната форма за финансиране на проектите и дейностите по програмата „Лидер“. Такива субсидии, съфинансирани от ЕС и националните публични фондове, обхващат различни части от финансовите изисквания на проектите, в зависимост от вида проект и типа район.

Характерна черта 4 Улесняване на иновациите

„Лидер“ може да играе важна роля за стимулиране на нови и новаторски подходи за развитието на селските райони. Такова новаторство се стимулира като на МИГ се предоставят широки граници на свобода и гъвкавост във взимането на решения за дейностите, които те искат да подкрепят.

Новаторството трябва да се разбира в широк смисъл. Може да означава въвеждането на нов продукт, на нов процес, на нова организация или на нов пазар. Тази обща дефиниция на новаторството е валидна както за селските, така и за градските райони. Въпреки това селските райони, поради ниската гъстота на населението и сравнително ниско ниво на човешки и физически ресурси, имат по-слаби връзки с центровете за изследвания и развитие и за тях може да се окаже трудно да произведат радикални иновации, въпреки че и това, разбира се, е възможно.

Новаторството в селските райони може да означава трансфер и адаптиране на иновации, породени другаде, модернизация на традиционни форми на ноу-хау или намиране на нови решения на устойчиви проблеми на селските райони, които други политически намеси не са успели да решат задоволително или дългосрочно. Това може да предостави нови отговори на специфични проблеми на селските райони.

Въвеждането на подхода „Лидер“ с неговите седем характерни черти може да бъде новаторство във вземането на политически решения само по себе си, което може да породи новаторски действия от оригиналния метод за осъществяването на политики, който е бил възприет. Например подходът „отдолу нагоре“, описан по-горе, може да поощри появата на нови идеи за проекти, които могат след това да бъдат подкрепени от МИГ, защото той не е ограничен от определен ред от мерки. Въвеждането на информационните и комуникационните технологии в селските райони може да се окаже важен канал за по-широк достъп до иновациите за селското население.

Характерна черта 5 Интегрирани и мултисекторни дейности

„Лидер“ не е секторна програма за развитие; стратегията за местно развитие трябва да има мултисекторна насоченост, като интегрира няколко сектора на дейности. Дейностите и проектите, съдържащи се в местните стратегии, трябва да бъдат свързани и координирани като едно цяло. Интегрирането може да засяга дейности, извършвани в един-единствен сектор,

всички програмни дейности или специфични групи от дейности, или — най-важното — връзките между различните икономически, социални, екологични участващи действащи лица и сектори.

Характерна черта 6 Мрежи

Мрежите обхващат обмяна на резултати, опит и ноу-хау между групите на „Лидер“, селските райони, администрациите и организациите, участващи в развитието на селските райони, в рамките на ЕС, независимо дали са директни бенефициери по програмата „Лидер“. Мрежите са начин за споделяне на добрите практики, за разпространяване на иновациите и надграждане върху уроци, получени от местното развитие на селските райони. Мрежите създават връзки между хора, проекти и селски райони и по този начин могат да спомогнат за преодоляване на изолацията, пред която са изправени някои селски райони. Те могат да стимулират проектите за взаимодействие, като свържат групите на „Лидер“ една с друга.

Съществуват различни видове мрежи:

• Институционални мрежи

Те са финансирани от Европейската комисия, която определя тяхната роля. ЕС поддържа мрежовите структури на европейско и национално равнище, което свързва групите на „Лидер“, администрации и други заинтересовани партньори, заинтересовани от развитието на селските райони. От 2007 г. нататък видовете институционални мрежи ще бъдат:

- Европейска мрежа за развитие на селските райони (управлявана от Комисията);
- национална мрежа за развитие на селските райони, която трябва да бъде установена във всяка държава-членка.

Дейностите по мрежите първоначално бяха съсредоточени единствено върху „Лидер“, но от 2007 г. нататък те ще са насочени към много по-широк спектър от проблеми на развитието на селските райони. Те ще имат подкрепа от експерти и ще предприемат практически дейности като подготовка на публикации върху различни аспекти на развитието на селските райони, организиране на семинари, анализ на дейностите за развитие на селските райони, за да се идентифицират добрите практики, както и идентифициране на тенденциите на развитие в селските райони, поддръжка на уеб сайтове и подпомагане на групите на „Лидер“ да намерят потенциални партньори и да стартират проекти на коопериране. Европейската мрежа действа като място за срещи за националните мрежи и администрации във всяка държава-членка, за да споделят опит на европейско равнище. Участието в дейностите на мрежите е задължително за всички групи на „Лидер“, които получават финансово подпомагане от ЕС, но други групи също могат да предоставят своите знания и опит в мрежата.

• Национални, регионални и местни мрежи

Мрежите или асоциациите на групите на „Лидер“ също бяха създадени или се появиха по-неформално на местно, регионално или национално равнище в някои държави-членки (например мрежата на ирландските и гръцките групи) и на европейско равнище (например Европейската асоциация „Лидер“ за развитие на селските райони — ELARD — вижте частта „Контакти“).

Характерна черта 7 Сътрудничество

Сътрудничеството може да се развие в нещо повече от създаване на контакти. Това включва Местна инициативна група, която предприема общ проект с друга група „Лидер“ или с група, използваща подобен подход в друг регион, държава-членка или дори в трета страна.

Сътрудничеството може да подпомогне групите на „Лидер“ да подпомогнат техните местни дейности. Може

да им позволи да разрешат някои проблеми или да добавят стойност към местните ресурси. Например това може да бъде начин за постигане на критичната маса, необходима за жизнеспособността на даден проект или чрез поощряване на допълващи се дейности, например общ маркетинг чрез групи „Лидер“ в различни региони, чиито райони имат обща специализация за даден продукт (кестени, вълна и др.), или развиване на общи туристически инициативи, основани на общо културно наследство (келтско, римско и др.).

Проектите за сътрудничество не са просто обмен на опит. Те трябва да включват конкретен общ проект, в най-добрия случай управляван под обща структура. Има два основни вида сътрудничество, възможни по програмата „Лидер“:

- интертериториално сътрудничество: това означава сътрудничество между различни селски райони в рамките на една държава-

членка. То може да бъде между групи на „Лидер“ и може да бъде отворено също и за други местни групи, използващи подобен подход на участие;

- транснационално сътрудничество: това означава сътрудничество между групи на „Лидер“ от поне две държави-членки или с групи в трети страни като се използва подобен подход.

3. Въвеждане на подхода „Лидер“ на местно равнище

Седемте характерни черти обясняват какво представлява подходът „Лидер“. Прилагането на тези принципи в практиката означава, че реални хора планират местните стратегии и участват в дейностите. Този раздел описва някои основни стъпки в процеса на внедряване на „Лидер“ в райони, където подходът е използван за първи път. Тук не се опитваме да опишем всяка ситуация, която може да възникне, защото дейностите по програмата „Лидер“ са твърде разнообразни.

Участието на местните действащи лица в райони, където програмата „Лидер“ още не е била въведена, обикновено започва, когато стане ясно, че дадена държава-членка или регион в някакъв следващ момент ще въведат „Лидер“ (например с присъединяването си към ЕС) и в скоро време ще публикуват открит конкурс за предложения за потенциални групи „Лидер“⁽⁴⁾.

В идеална ситуация трябва да бъдат предприети следните стъпки в процеса на внедряване на подхода „Лидер“.

а) Създаване на капацитет

Това е първата стъпка за въвеждане на подхода „Лидер“ на местно равнище. Ако този новаторски подход заработи добре, местните действащи лица трябва да имат или да придобият необходимите умения от гледна точка на идеи за проекти и ноу-хау, човешките ресурси за извършване на конкретни дейности и, разбира се, финансовите способности за управляване на тези дейности. В миналото този процес беше упражнение по „научаване чрез практиката“. Днес натрупаният опит би трябвало да е направил нещата по-лесни. Използването на мрежи и други средства за комуникация е от голяма полза за създаването на такива възможности, тъй като не само предоставя информация за „Лидер“, но също служи за поощряване на интереса на местните действащи лица в създаването на стратегия за местно развитие на селския район и свързани проекти, като по този начин се създава необходимата критична маса. Създаването на капацитет не е индивидуална дейност, а колективна, в която различни действащи лица в селските райони се запознават с подхода и с начина му на въвеждане, като

⁽⁴⁾ В случая със съществуващите държави-членки подобен процес може да се породи, когато държави-членки или региони организират нов процес на селекция за групи на „Лидер I“ в началото на новия програмен период и където селските райони в страната, които не са били подпомагани по-рано по програмата „Лидер“, желаят да се кандидатират.

този начин им позволява да разпространяват, участват и да се възползват от него.

б) Събиране заедно на местните актьори

Втората стъпка обикновено е да се организират срещи и семинари в местната област, за да се срещнат заинтересованите действащи лица, да се подпомогне пораждаването на идеи и да се позволи на местните актьори да дискутират нуждите на техния район от здрави основи. Съществуват много начини за събиране на местните действащи лица заедно: семинари и работни срещи, публични срещи, медия и телекомуникации, панаири и изложения са най-разпространените начини да се съберат заедно местните действащи лица и те да дискутират проблеми от общ интерес и да разберат различните мнения и проекти за региона.

в) Анализ на територията

От основна важност е подробният анализ на местния селски район, за който става въпрос. Той обикновено цели установяването на „териториалния капитал“ — предимствата на района (хора, дейности, природни дадености, наследство, ноу-хау), не под формата на описание, а на уникалните характеристики, които могат да бъдат развити. Анализът на тези характеристики и основните точки, идентифицирани по време на този анализ на региона, трябва да доведе до идентифицирането на възможни стратегии за местно развитие, специфични за дадените селски райони. Изработването на анализ на района също ангажира всички местни действащи лица да изградят средносрочна и дългосрочна визия за района. Въпреки че експертните знания са ценни в този анализ, много е важно различните виждания за бъдещето и за най-добрата стратегия за района да бъдат дискутирани публично и да се постигне високо ниво на консенсус.

г) Установяване на съществуващите дейности/инициативи

Основна стъпка в процеса „Лидер“, свързан с териториалния анализ, е нуждата местните действащи лица да проведат преглед на съществуващите мерки за развитие на селските райони, които са били въведени или са планирани в техния район. Установяването на това какви инициативи вече съществуват е от фундаментално значение за решение дали да се гради върху тях, или да се заменят. По този начин се намаляват и рисковете за поява на дублиране.

д) Създаване на сътрудничество

По време на етапа на анализ подходът „отдолу нагоре“ изисква повишаване на съзнанието (чрез информация) и задължение да се анализират силните и слабите страни на селския район и да се установят нуждите и очакванията (като се използва методът на анализ чрез участие). Този етап е насочен към цялата общност плюс активните групи, които ръководят процеса. По време на етапа на планирането на стратегическия избор за местния район (например идентифицирането на приоритетни теми/проекти, за които трябва да се търси финансова подкрепа), подходът „отдолу нагоре“ изисква участието на различни групи по интереси (например чрез създаването на работни групи *ad hoc*).

Събирането заедно на местните действащи лица и териториалният анализ улесняват установяването на тези, които трябва да бъдат включени в публично-частното партньорство и да управляват осъществяването на

проектите. В крайна сметка това води до създаването на Местна инициативна група. МИГ е партньорството, което ефективно осъществява местния подход за развитие, съгласуван с местната общност.

е) Създаване на стратегия за местно развитие

Местният проект за развитие е оформен в стратегически документ за местно развитие. Това включва установяването на цели, определяне на стратегически приоритети и ред на действията, които трябва да бъдат предприети. Тази стратегия за местно развитие ще бъде базата за кандидатстването на МИГ за финансиране по отворения конкурс за проекти, организиран от държавите-членки/регионите по програмата „Лидер“. Държавите-членки или регионите избират успешни МИГ и им предоставят бюджети за осъществяване на техните местни стратегии.

4. Подходът „Лидер“ в бъдеще: интегриран метод

Неотдавнашен преглед на политиката за развитие на селските райони на ЕС заключи, че програмата „Лидер“ е достигнала равнище на зрялост, което позволява селските райони да въведат подхода „Лидер“ по-широко в основните програми за развитие на селските райони. Мерки от типа „Лидер“ вече бяха възприети като част от основните програми от някои от държавите-членки, които се присъединиха към ЕС през 2004 г., в техните програми за 2004—2006 г.

Новият програмен период (2007—2013 г.)

а) Нов акцент върху „Лидер“

На 20 септември 2005 г. Съветът одобри нов регламент за финансиране на развитието на селските райони за следващия програмен период (2007—2013 г.)⁽⁵⁾. Това решение отделя по-голямо внимание на подхода от вида „Лидер“ за развитие на селските райони. По време на следващия период всяка програма за развитие на селските райони трябва да има компонент „Лидер“ за въвеждането на стратегии за местно развитие „отдолу нагоре“. Минимум 5% от финансирането на ЕС за всяка програма трябва да бъде запазено за „Лидер“ (като отделна ос „Лидер“ в рамките на програмите). Този процент трябва да бъде постепенно увеличаван за 10-те държави-членки на ЕС⁽⁶⁾, които ще прилагат средно 2,5 % за „Лидер“ през периода 2007—2013 г., като се отчита техният по-ограничен опит в прилагането на подхода „Лидер“. Държавите-членки или региони ще избират МИГ въз основа на предложените от тях стратегии за местно развитие. Всяка програма трябва да има възможността да финансира създаването и

поощряването на способностите, необходими за подготовката на тези местни стратегии, оперативните разходи на структурите на МИГ и въвеждането на стратегии за местно развитие и проекти за сътрудничество между структурите на МИГ. Със създаването на Европейската мрежа за развитие на селските райони (вижте част 2 Характерна черта б) ще се появят подсилени структури от мрежи.

б) Фокусиране върху новите държави-членки и присъединяващите се страни

Селскостопанските дейности играят особено важна роля за развитието на селските райони в новите държави-членки и присъединяващите се към ЕС страни. Институционалните и структурните промени в земеделския сектор през последното десетилетие доведоха до по-високо равнище на дългосрочна безработица, обезлюдяване на някои райони и отслабване на предоставянето на услуги и инфраструктура. Подсиленият подход „отдолу нагоре“ на „Лидер“, който предоставя на местните власти и общности по-голяма възможност за влияние в планирането и въвеждането на програми за удовлетворяване на местните нужди и който разглежда селските райони по-скоро като територии, отколкото да се фокусира единствено върху земеделския сектор, ще бъде важен също за страните, които се стремят към членство в ЕС. Много от тези страни имат ограничен опит в последните години в такива подходи на участие. От присъединяването си на 1 май 2004 г. 10-те нови държави-членки на ЕС имат възможността да приложат мерките от типа „Лидер“ вече като част от основната програма, финансирана от секция „Ориентиране“ на ФЕОГА⁽⁷⁾. Шест от десетте нови държави-членки са включили мерки от типа „Лидер“ в техните програми „Цел 1“⁽⁸⁾. Акцент ще бъде поставен върху изграждането на административни възможности, например за стимулиране и поддържане на създаването на МИГ.

⁽⁵⁾ Регламент (ЕО) № 1698/2005 на Съвета от 20 септември 2005 г. относно подпомагане на развитието на селските райони от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) (ОВ L 277, 21.10.2005 г.)

⁽⁶⁾ 10-те нови държави-членки, които се присъединиха към ЕС през май 2004 г.

⁽⁷⁾ Европейски фонд за ориентиране и гарантиране на земеделието

⁽⁸⁾ Цел 1 от Структурните фондове подпомага развитието и структурните промени на региони, чието развитие изостава (период 2000—2006 г.)

5. Контакти за допълнителна информация

а) Европейска обсерватория „Лидер“, създадена от Европейската комисия

Уеб страницата на обсерваторията „Лидер“ предоставя полезна информация за всички аспекти на „Лидер“. Менютата на основната страница и основната информация са достъпни на всички езици на разширения ЕС. Посетете:

<http://ec.europa.eu/leaderplus>

В този сайт има също и връзка към сайтовете на всяка национална мрежа.

Данни за контакт с обсерваторията „Leader+“:

contact.point@leaderplus.org

Тел.: (32-2) 235 20 20

Факс: (32-2) 280 04 38

За по-обща информация за мерките на ЕС за развитие на селските райони посетете:

http://ec.europa.eu/agriculture/rur/index_en.htm

б) Национално/регионално равнище

Най-преките източници на информация за професионалистите е най-вероятно да бъдат на национално/регионално равнище в зависимост от програмната структура на дадената страна. Те са прекалено много, за да бъдат изброени тук, но могат да бъдат открити или чрез използване на известни национални източници, или чрез следване на връзките в:

за съществуващи държави-членки на ЕС

http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/memberstates/index_en.htm

за присъединяващи се страни и страни кандидатки

http://ec.europa.eu/agriculture/use/index_en.htm

в) Други полезни мрежи

ELARD (Европейска асоциация „Лидер“ за развитие на селските райони)

ELARD е сдружение с нестопанска цел, създадено през 1999 г., което представлява над 600 МИГ от девет държави-членки чрез техните национални мрежи или като индивидуални членове.

<http://personal.telefonica.terra.es/web/elard/>

Prepare (Партньорство за Европа на селските райони)

Програмата PREPARE се стреми да подсили гражданското общество в селските райони, особено в 10-те нови държави-членки и присъединяващите се страни, и да подкрепи международния обмен в областта на развитието на селските райони. Тази програма се съсредоточава особено в подкрепата на партньорството между неправителствените организации и властите в развитието на селските райони и оттам — на подхода „Лидер“.

<http://www.preparenetwork.org/index.php>

г) Публикации „Лидер“

Последните публикации „Leader+“ на Европейската обсерватория („Leader+ Flash News“ и „Leader+ Magazine“) могат да бъдат намерени чрез уеб сайта Leader+ (вижте 5 а).

„**Leader+ Magazine**“ се издава три пъти годишно и е справочник за информация за осъществени проекти или проекти в период на осъществяване по програмата „Leader+“. Представени са примери за изучаване.

„**Flash News**“ предоставя периодично новини за това какво се случва в областта на развитие на селските райони по отношение на дейностите на „Лидер“ и

интересни публикации на равнище Европейски съюз. Това е добро начално място за информиране за „Лидер“ и има собствена интерактивна секция, към която можете да се включите и за която да се абонирате.

Формуляр за абонамент он-лайн може да бъде използван, за да се абонирате директно за „Leader+ Magazine“ и „Flash News“.

Националните мрежи „Лидер“ на държавите-членки също издават периодични публикации, които могат да бъдат намерени на:

http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/publications/nnu_en.htm

6. Примери за конкретни приложения на подхода „Лидер“

Ценността на „Лидер“ проличава от множеството стойностни проекти, подпомогнати в последните години, които имат реално влияние върху всекидневния живот на хората, живеещи в селските райони. Примерите, посочени тук, дават представа за разнообразието и творческия характер на стратегиите за развитие на селските райони, въведени от МИГ в различни региони на Европа. Те също показват, че МИГ са използвали добре възможностите, предоставени им от програмата „Лидер“, за сътрудничество на регионално, национално и европейско равнище, както и да създават връзки, за да споделят опит и добри практики.

Примерите в букви от а) до в) са проекти, предприети на местно равнище от МИГ, докато буква г) е пример за проект на транснационално сътрудничество между три МИГ в две държави-членки.

а) Стратегия за качествени продукти от регион Монтиферу — Сардиния (Италия)

Регион, община:	Сардиния
Име на МИГ:	МИГ Монтиферу, Баригаду, Синус
Обща стойност на проекта:	8080 EUR ⁽⁹⁾
Елемент, финансиран от ЕС:	4096 EUR
Други обществени фондове:	2619 EUR
Частни фондове:	1365 EUR

От 50-те години на XX век районът на МИГ Монтиферу, която включва Баригаду и Синис, претърпя високо ниво на миграция на населението от селските към градските райони. В резултат селското стопанство и други традиционни дейности загубиха работната сила, а също и знанията и уменията, необходими за производство на регионалните традиционни продукти. Постепенното влошаване на демографската ситуация дълбоко засегна местната общност, като създаде усещане за загубване на местна идентичност чрез изчезването на традиционните нрави и обичаи. Появиха се също и екологични проблеми в резултат на спирането на земеделските дейности, като ерозия

на почвата и изчезване на екологични и ендемични видове.

Основната цел на МИГ в Монтиферу бе да оживи социално-икономическата система на региона, основаваща се на животновъдството и дребните занаятчийски частни фирми. Тази цел беше постигната чрез:

- добавяне на стойност към местните продукти и улесняване на техния достъп до местните пазари;
- опазване на природните ресурси, които са застрашени от изчезване;
- подобряване на образа на Монтиферу;
- възстановяване на социално-културното наследство на местната общност (нравите и обичаите, които по-рано са характеризирали селския живот в областта).

МИГ работеше по процеса на добавяне на стойност и подпомагане на местната селскостопанска продукция да достигне пазара. Проектът е насочен към типично местно сирене, наречено „Казицолу“ („Casizolu“), направено от мляко от специална подрода добитък — *Modicano Sarda*. Кравите пасат на пасището и дават мляко със специфичен вкус на „гора и листа“. Инвестициите в производството на сиренето „Казицолу“ бяха насочени към: подобряване на производствения процес, планиране на хранителната безопасност, курсове за обучение, финансиране на обработката, маркетингово подпомагане, създаване на мрежа с други местни качествени продукти (мед, екстра чист зехтин, вино „Малвация“), засилване на присъствието на сиренето в сектора на кетъринга на високо ниво, както и подпомагане на производителите да се справят с търсенето чрез управленски техники на верига от доставчици.

Лице за контакт:	Salvatore Polo
Адрес:	Piazza Mannu snc I-09070 Seneghe
Тел.:	(39-078) 35 41 32
Факс:	(39-078) 35 41 32
E-mail:	galmbms@tiscali.it

⁽⁹⁾ Общата стойност на проекта означава стойността на описания специфичен проект, а не цялостният бюджет за участващата МИГ.

б) Обновяване на реколтата от тръстика и острица в Норфолк Броудс (Великобритания)

Регион, област:	Norfolk
Име на МИГ:	Broads & Rivers
Обща стойност на проекта:	172 425 EUR
Елемент, финансиран от ЕС:	58 820 EUR
Други обществени фондове:	113 605 EUR

Характерна черта от пейзажа на Норфолк Броудс са широките протежения от лехи от тръстика и острица, които ограждат известните плавателни канали. Еколозите са обявили тези мочурливи местности за хабитат, дом за редки растения и животни, от международно значение. Запазването на тези местности зависи от периодичното рязане на тръстиката и острицата. Традиционно те са били събирани със стопанска цел, за да предоставят суров материал за правене на покриви от тръстика, като по този начин се осигурява връзка между изграденото наследство на района и неговата природна среда.

Въпреки модернизацията индустрията за тръстика и острица на Броуд изпитваше сериозни трудности, породени, от една страна, от вноса и последвалите ниски цени. Съществуващите резачи на тръстика и острица не бяха в състояние да заменят крайно необходимите машини, а индустрията не беше успяла да привлече нови попълнения да заместят тези, които се пенсионират.

Изследване от 2002 г. установи не повече от 20 резачи на търговски принцип, като много малко от тях бяха под 30 години, а няколко приближаваха (или бяха преминали) възрастта за пенсиониране. Духът беше нисък и някои резачи не вярваха на екологичните организации, като ги обвиняваха, че са благоразположени към управлението на тръстиковите лехи от доброволци.

Финансирането от „Leader+“ предостави обучение и реставрира нови пренебрегнати райони на тръстиковите лехи. Това създава възможности за нови фирми, като в същото време повишава ефикасността и доходите на съществуващите, например като предоставя нови машини, но също като подобрява потенциала за печелене на доходи на членовете на МИГ извън сезоните за рязане на тръстика и острица. Имаше и по-невеществени предимства, като създаването на асоциация, която улесни организациите за опазване на околната среда и други организации да търсят на мнението на фирмите в областта на рязането на тръстика и острица като група по такива въпроси като възстановяване на тръстиковите лехи и планиране на дейности по преодоляване на наводненията.

Първият проект успя да спре упадъка на местната индустрия за рязане на тръстика и острица и силно повиши увереността и оптимизма. Втори проект е насочен към по-дългосрочните нужди на индустрията като привлича и подпомага нови участници, повишава ефективността и доходите на съществуващия бизнес и подобрява производството на тръстиката и острицата от Броуд.

Лице за контакт:	Malcolm Hackett
Адрес:	Economic Development Unit Norfolk County Council County Hall, Martineau Lane Norwich NR1 2DH United Kingdom
Тел.:	(44-1603) 22 89 60
Факс:	(44-1603) 22 33 45
E-mail:	malcolm.hackett@norfolk.gov.uk
Интернет страница:	www.broadsandrivers.org.uk

в) Безопасно бъдеще с уважение към миналото

Регион, окръг:	Южен Кюми
Име на МИГ:	Сепра
Обща стойност на проекта:	59 436 EUR
Елемент на финансиране от ЕС:	22 968 EUR
Други обществени фондове:	22 968 EUR
Частни фондове:	13 500 EUR

Сепра е регистрирано сдружение, действащо на територията на селските райони на осемте кметства на Южен Кюми, което подкрепя независимите дейности между местните хора. Асоциацията създаде програма за развитие за този регион, за която се прилага финансиране за развитие по програмата „Leader+“ за годините 2000—2006. Програмата подкрепя малки проекти за развитие, които се основават на идеите на самите жители. Бюджетът е около 1,2 милиона EUR годишно, 30 % от които идват от ЕС, 18 % — от държавно финансиране от Финландия, 12 % — от осемте общини и 40 % — от жителите на района.

Регионът Сепра има около 57 000 жители. Населението намалява постоянно през последните 30 години. Селските райони, индустриалните комплекси и градовете се припокриват. Мнозинството от населението зависи от производството или обществените услуги — дребният бизнес се развива бавно. Водещият принцип на програмата е подпомагане на развитието на приятна и безопасна околна среда, която може да донесе също така препитание за местните хора. Всички дейности по програмата се основават на уважение на историята и природата на региона и на местните хора. Програмата има две основни теми: използване на природните и културните ресурси и повишаване на взаимодействието между селските и градските райони.

Програмата има за цел да постигне основните си задачи чрез:

- подобряване на вътрешните функции в селата и другите селища;
- развитие на туристически и други услуги;
- насърчаване, маркетинг и развитие на нови или съществуващи местни продукти;
- подкрепа на установяването на нов малък бизнес;
- използване на близкото съседство с Русия и Естония, както и развитие на други международни връзки;
- организиране на събития, където хората от селата и хората от градовете могат да се срещнат.

Програмата за развитие е насочена към информационните технологии, опазването на околната среда и специално към младите хора.

Лице за контакт: Marja Sorvo
 Адрес: Helsingintie 1A
 FIN-49400 Hamina
 Тел.: (358-44) 277 45 14
 Факс: (358-5) 230 45 15
 E-mail: marja.sorvo@seprat.net
 Интернет страница: www.seprat.net

г) Транснационално обучение за културно екскурзоводство и мениджмънт на регионалните музеи: три алпийски региона си сътрудничат, за да предоставят нова перспектива

Държави-членки: Австрия и Германия
Региони, окръзи: провинция Tirol (Австрия), административни окръзи Schwaben и Oberbayern (Германия)
Име на МИГ: Außerfern (Австрия), Auerbergland (Германия), Ostallgäu (Германия)

Обща стойност на проекта: 30 000 EUR

Елемент, финансиран от ЕС: 15 000 EUR

Частни фондове: 15 000 EUR

Регионите Auerbergland (Германия), Ausserfern (Австрия) и Ostallgäu (Германия) създадоха транснационален проект за обучение, включващ 104 участници, 25 лектори и 47 семинара, обхващащи 20 различни модула. Проектът има за цел да използва свързаните култура и история на тези три района, които се намират в баварско-австрийския алпийски регион.

МИГ започнаха със среща за обмяна на идеи между тримата управляващи директори на регионите. Те

стигнаха до заключението, че стратегиите за развитие на трите съседни МИГ имат много общи цели и могат да предоставят много възможности за бъдещо взаимодействие. Тъй като транснационалните проекти за сътрудничество са по-сложни и крият по-големи рискове от местните, тримата мениджъри на „Leader+“ потърсиха здрава основа за сътрудничество. Те вече знаеха, че в основата на успеха на транснационалния проект е силното убеждение, че проектът ще бъде от полза за трите МИГ. След критична и цялостна оценка на проекта те решиха да базират своето сътрудничество върху подобряване на връзката между историята и културата, от една страна, и туризма и заетостта, от друга. Чрез свързване на туризма и културата проектът има за цел да създаде нови работни места, особено за жените, за да заздравя връзката между родината и нейната история за младите хора.

За да получат представа за най-добрите практики, тримата мениджъри на МИГ осъществиха контакт с италианския МИГ, Вал Веноста, в Южен Тирол, който е осъществил подобен проект в рамките на програмата „Лидер“.

Лице за контакт: Günter Salchner
Адрес: REA Außerfern
 Kohlplatz 7
 A-6600 Pflach
Тел.: (43-5672) 62 387
Факс: (43-5672) 62 38 71 39
E-mail: rea@allesausserfern.at
Интернет страница: www.allesausserfern.at/rea

Европейска комисия

Подходът „Лидер“ — основно ръководство

Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности

2006 г. — 24 стр. — 21 x 29,7 cm

ISBN 92-79-02039-0

ПРОДАЖБА И АБОНАМЕНТ

Публикациите за продажба, издадени от Службата за официални публикации на Европейските общности, могат да бъдат получени от дистрибуторите ни по целия свят.

Списъкът с дистрибуторите на Службата за публикации може да бъде намерен в Интернет на адрес: (<http://publications.europa.eu>) или заявен по факс (352) 29 29-42758.

Свържете се с избрания от Вас дистрибутор и направете своята заявка.

Европейска Комисия
Главна Дирекция Селско Стопанство и Развитие на Селските Райони

За повече информация:

Rue de la Loi 200
B-1049 Брюксел-Белгия

Телефон

Директна линия (32) 2 295 63 63
Обмяна на информация (32) 2 299 11 11

Факс

(32) 2 299 17 61

Интернет

http://ec.europa.eu/agriculture/index_bg.htm

Служба за публикации

Publications.europa.eu

ISBN 92-79-02039-0

9 789279 020391